T. JIYEMURATOV LIRIKASINDA ǴÁZZEL JANRI

Ikmetova Ziyuar Qonıratbay qızı
Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, Ádebiyattanıw
(Qaraqalpaq ádebiyatı) qánigeligi 2-basqısh magistrantı

Gilt sózler. ádebiyat, poeziya, lirika, qosıq, shayır, ǵázzel
Kalit so‘zlar. adabiyot, poeziya, lirika, she’r, shoir, g’azal.

Qaraqalpaq ádebiyatına shıǵıstan kirgen formalardıń eń kóp ushrasatuǵın formalardıń biri bul ǵázeller bolıp tabıladı. Bul dástúr qaraqalpaq ádebiyatına shıǵıstan kiriwine qaramastan álleqashan kirip ǵárezsiz sińisip ketken. Onıń shıǵıstan kirgenligi sezilmeydi. Adamnıń kewil tuyǵıları tiykarında, uzın qatarlarda jazılǵan 6 báyit penen 12 báyit aralıǵında bayanlanǵan ıshqı-muhabbat qosıǵı. Negizgi teması hayal-qızlar gozzallıǵın táriyiplewge baǵıshlanadı.[1-182].

Ǵázzel (arabsha doslasıw)-tiykarǵı teması-muhabbat. Monorifmalı, jup qatarları uyqasıwshı, birinshi báyt matla, aqırǵı báyti maqta dep atalıwshı, kóp waqıtları bes báytliden on eki báytlige shekem jazılǵan, hár báyti salıstırmalı túrde ǵárezsiz, sonıń menen birge hámme báytleri logikalıq hám kórkemlik jaqtan bir-biri menen tıǵız baylanısqan, sońǵı báytinde taxallus keltiriletuǵın lirikalıq janr. [2-54]. Bul janr qalay payda boldı onı birinshi kimler dóretti degen soraw payda bolıwı múmkin. Ádebiyattı izertlewshi K.Mambetov óz miynetinde Ǵázzel janrın baslawshı IX ásirde jasaǵan klassik shayır Abu abdulla Rudakiy bolıp tabıladı. Al, Túrkiy xalıqlar ádebiyatında Alisher Nawayı janrdı jánede rawajlandırdı. [3-44] -dep atap ótedi.

Ǵázzeldiń tiykarǵı teması ıshqı muhabbat. Ǵázzel aweli ishqı-muxabbat qosıǵı sıpatında payda bolsada házirgi kúnge shekem onıń tematikası keńeydi. Ǵázzel janrı ıshqı muhabbat teması menen birge filosofiyalıq oy-pikirlerdi, aqıl-nasiyat mazmundı beretuǵın janrǵa aylanıp ketti. Al, Ajiniyaz hám basqa qaraqalpaq shayırları gázzeldiń mazmunlıq, formalıq tematikalıq ózgesheliklerin saqlap, onıń tematikasın óz ádebiy

ortalıǵına beyimlestirip, túrlendirip jibergen. Ǵázzeldiń mazmunı, obrazlar sisteması, tematikası hár bir dáwirde ózgerip barǵan bolsa, onıń formalıq ózgeshelikleri, ólshemi, uyqasıw usılı matla, maqto ádebiy laqap qoyıy hám basqalarda úlken ózgerisler júz berilmeydi. Biraq ǵázzel forması qatıp ta qalmadı, ccformaları kóbeydi. Usı tárizde ǵázzelde yar kelbeti, yardıń sulıwlıǵın, qılıqların bayan qılıw, saǵınıw, ańsaw, ǵana sáwlelendirmeydi. Sonday-aq, ǵázzel kólemi tábiyat kórinislerin súwretlew menen ǵana sheklenbeydi. Elimizdiń ǵcrezsizlikke erisiwi ádebiyatımızdıń barlıq tarawlawı ushın keń imkanyatlar esigin ashtı. Sol sıyaqlı poeziya tarawıda janrlıq hám formalıq jaqtan keńeydi. Bunı biz ǵázell janrı mısalında da kóriwmizge boladı.

Qaraqalpaq ádebiyatında XX ásirde ǵázzel janrın rawajlandırǵan I.Yusupov, A.Ótepbergenov, M.Qarabaev hám taǵıda basqa shayırlarımız bolıp esaplanadı. Sońǵı dáwirde qaraqalpaq ádebiyatında ǵázzel janrında jemisli qalem terbetip kiyatırǵan shayırlardıń biri bul– Túrkmenbay Jiyemuratov bolıp tabıladı. Ol házirgi qaraqalpaq poeziyasında ózine tán jolına, dóretiwshilik usılına iye shayır. Shayır lirikanıń bul biraz mashaqatlı hám quramalı jolın tańlaǵan. Onıń basqa shayırlarǵa uqsamaǵan tárepi ol derlik kópshilik qosıqların shıǵıs formalarıda jazadı. Bizge belgili ǵázzel janrıda qaraqalpaq ádebiyatına shıǵıstan kirgen formalarıdıń biri. Shayırdıń “Ushırattım bir gozzaldı...” (Nókis, “Jurnalist”, 1995) atlı ǵázzeller toplamına eliwden artıq ǵázzel jámlengen. Eliw tórt ǵázzelden turatuǵın bul toplam T.Jiyemuratovtıń ǵázzel janrındaǵı dáslepki tabısı, jetiskenligi desek aljaspaǵan bolamız. Ol óz ǵázzelerinde usı janrdıń sırtqı formasın saqlap qalǵan halda, onıń ishki mazmunın, tematikasın keńeytpekte.Shayırdıń ǵázzellerinde muhabbat teması jırlanadı, yarǵa ashıq bolǵan, yar jolında hámme nársege tayın, hesh nárseden qaytpaytuǵın insannıń lirikalıq obrazı jaratıladı. Ashıqtıń gózzal yarǵa bolǵan pák sezimleri tereń kórkemlik penen sheber súwretlenedi.

Kózleri jawdırap, jasnap jaynap tur.
Júrekti qozǵap, qıtıqlap oynap tur.

Asaw tayday bozda kókke shapshıǵan,
Erkeligi áziz jandı qıynap tur.
Kúlkisi qanday jaǵımlı, azada!
Jas júrekke lázzet baǵısh áylep tur.
Takabbirlik minezine sinbegen,
Sondadaǵı ortalıqtı biylep tur.
Ol janannıń házilkeshin qáyterseń!
Sóylese: qasında búlbúl sayrap tur. [4-9]

Hár bir shayırdıń sóz saplaw stili, sózlerdi qollanıw ózgeshelikleri menen bir-birinen parıqlanıp turadı. Biz bilemiz kópshilik shayırlardıń ısshqı-muhabbat temasında jazılǵan ǵázzellerinde yardıń sulıwlıǵın ayǵa, juldızlarǵa teńep yardıń sulıwlıǵına kóbirek kewil awdaradı. Al, shayır Túrkmenbay Jiyemuratov óz ǵázzelerinde minezi, piyili, aqıl-parasatı, yardıń sırtqı sulıwlıǵın emes, onıń minezin, kewilin, ishki dunyasınıń sulıwlıǵın ashıp beriwge háreket etken.

Hár bir isti aldın boljap zeyni iletuǵın,
Denesine zorǵa sıyar aqıl-danasın ayt.
Keń kókirekli, keń peyilli, janı jaydarı
Pútkil bir álem sıyar kewil-xanasın ayt. [5-19]

Shayır óz ǵázzellerinde ǵázzellge tán bolǵan sulıwlıqtı saqlaǵan. Joqarıda mısal etip ketirgen birinshi ǵázzellimizde lirkalıq qaharman qızdı táriplegende qızdıń sulıwlıǵınan góre onıń minezine, is-háreketine kóbirek kewil bólgenligin erkeligi, kúlkisi, házilkeshligi, minezi sıyaqlı sózlerden paydalanǵanlıǵınan kóriwmizge boladı. Ekinshi mısal etip ketirgen ǵázzellimizde bolsa lirkalıq qaharman qızdıń aqıl-danalıǵın, aq kókirekligi, keń peyilligi kemtarlıǵına ayrıqsha kewil bólgen.

Shayırdıń bir qatar ǵázzelleri dúnyadaǵı bolıp atırǵan qubılıslarǵa, bul ómirdiń qarama-qarsılıqlarına, bul jaqtı dúnyanıń ájayıp gózzallıqlarına hám táshwishlerine filosofiyalıq oy juwırtıp, bul dúnyanıń insannıń kózi toymas ájayıp gózzallıǵı tereń

filosofiyalıq juwmaqlar menen sheber súwretlenedi.Shayır óz gázzellerinde tek ishqı–muxabbattı sóz etip qoymastan, turmıstıń basqa da mashqalaları, haqqında pikir júritiwge bolatuǵınlıǵın dáliylemekte.

Bul ómir berilgen Alladan bizge amanat,
Sonlıqtan izimde qalmasın deymen jaman at.
Bul ómir elekten ótkerip arshıp taslaydı.
Aǵın-qarasın ajıratıp bir shetke alalap.

Shayır ǵázzelleriniń tematikası biraz ken. Onıń ǵázzelleri ıshqı-muhabbat teması menen sheklenip qalmastan filosofiyalıq, didaktikalıq, tarip mazmundaǵı ǵázzellerdi dóretiwi bul shayırdıń ǵázzel janrındaǵı jetiskenligi desek boladı.

Kel, dostım, shıǵayıq Qara tawdıń shıńlarına,
Qaraqalpaqtıń keń jazıq sahra qumlarına.
Ájayıp bir bostan eki saxra ortasında,
Háwes etseń arzıydı bul elattıń tańlarına.
Mıń jıllıq jılnamaǵa gúwa eski qorǵanlar,
Húwlep tur kómilip góne tariyx sırlarına. [7-13]

Bul ǵázzel usı janrdıń sırtqı formasına hám ishki mazmunına qoyılatuǵın talaplardı tolıq saqlanǵan halda jazılǵan. Shayır kópshilik gázzelleri 7 báytten ibarat. Ǵázzeldiń birinshi tórt qatarı a, a, b, a uyqas formasında, qalǵan báytleriniń hámmesinde jup qatarlar uyqasadı. Shayır ǵázzellerinde tuwǵan jer, Ana watan temasına úlken orın iyeleydi. Insannıń kindik xanı tamǵan tuwǵan jeri eń muqaddes hám qádirli dárgay. Bul ǵázzelinde shayır lirikalıq qaharmannıń ana watanǵa bolǵan muhabbat sezimlerin, tolǵanısların ashıq sáwlelendirgen. Shayırdıń kópshilik ǵázzellerindegi sap-ıshqı tarları tuwǵan jerge, Watanǵa, Ana tiline, el-xalqına, óz zamanına degen úlken insanıylıq muhabbatları menen ushlasıp ketken.

Turkiy tiller ishinde óz ornıń bar,
Barmaq bugip sanayın ana tilim

Otlı dunya ishinde turep turǵan,
Saqlap qalar panayım ana tilim.

Shıǵısta ǵázzeldi eskirgen janr degen túsinikte bar. Bıraq, ol qanshelli eski forma bolsa da jańa mazmun menen bayıp jańasha ómir súrmekte. Bulay dep tastıyqlawımızdıń sebebi ǵázzell házirgi qaraqalpaq ádebiyatında túrlishe formada gezlesedi. Onıń foprması da, mazmunı da dáslepki klassikalıq úlgisinen túpkilikli parıqlanadı. [8-55] Haqıyqatında da professor Q.Orazımbetovtıń tastıyqlap kórsetkenindey házirgi qaraqalpaq ádebiyatında ǵázzell janrnıń tematikası jcdá keń. Házirgi qaraqalpaq ádebiyatında ǵázzell janrnıń formalıq hám mazmunlıq jaqtan keńeyiwine T.Jiyemuratov óziniń salmaqlı úlesin qosıp kiyatırǵan shayır.

Shayır bul dástúrdi óz dóretiwshiliginde paydalanǵanda tuwrıdan-tuwrı sol halında qalmay, formasına hám mazmunına kóbirek itibar bergen. Shayırdıń ǵázzelleri ózine tán qatań shártli qaǵıydalarına muwapıq jazılǵanlıǵı onıń asa sheberliginen derek berip turadı. Onıń qálemine tiyisli ǵázzellerde forma hám mazmun saqlanǵan. Onıń kópshilik ǵázzelleri 7 báytten dúzilgen. Shayır ǵázzelleriniń birinshi tórt qatarı a, a, b, a formasında, qálǵan báyitleriniń barlıǵında jup qatarlar uyqasadı. Shayır ǵázzelleriniń tematikası keń. Bul bolsa shayırdıń izleniwsheńliginen hám shayırlıq sheberliginiń joqarı ekenliginen derek beredi.

Juwmaqlap aytqanda ǵázzeller házirgi qaraqalpaq ádebiyatında keń rawajlanǵan janrlardıń birine aylanbaqta. Bul janrdıń formalıq hám mazmunlıq jaqtan keńeyiwine T.Jiyemuratovta oziniń salmaqlı úlesin qosıp kelmekte.

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR

1. Orazımbetov Q. Qosıq teoriyası. – Nókis: Qaraqalpaqstan, 2020.
2. Orazımbetov Q.Tańlamalı shıǵarmalar toplamı. –Nókis: Bilim, I tom. 2018.
3. Мамбетов К. Әдебият теориясы. –Нөкис: Билим, 1995.
4. Мәмбетов К. Наўайы ҳәм қарақалпақ әдебияты. Нөкис: Қарақалпақстан, 1991 .
5. Жийемуратов Т. Ушыраттым бир гөззалды. –Нөкис: Журналист, 1995.

6. ЖиймуратовТ. Илҳам шәшмеси. –Ташкент: Anorbooks, 2023.

7. Жийемуратов Т. Ғәзийне. – Нөкис: Билим, 2016.

8. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Аббаз Дабылов лирикасын оқытыў технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. Швеция, стр. 431-432.

9. Юсупов К.А. Юсупов И.К. Лирикалық шығармаларды оқытыў методикасы. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Швеция, стр. 469-474.

10. Юсупов К.А. Изучение литературных жанров. / VIII Международная научно-практическая конференция «Problems and tasks of modernity and approaches to their solution», 02-05 марта, 2021 г., Япония, стр. 198-203.

11. Юсупов К.А. Изучение лирики Усербай Алеўова / Литература и художественная культура тюркских народов в контексте восток-запад. Материалы Международной научно-практической онлайн-конференции Казань, 22-25-октября 2020 г. Стр.348-351.

12. Юсупов К.А Изучение в современной каракалпакской лирике. / III International science conference on e-learning and education, Abstracts of III International Scientific and Practical Conference. Lisbon, Portugal February 2-5, 2021, стр. 349-353.

13. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде шайыр лирикасын үйрениў. // Илм-фан ва таълимнинг ривожланиш истиқболлари. Республика илмий конференцияси тўплами. – Тошкент: www.openscience.uz, 25 сентябрь 2020 йил. – №6. – Б. 25-28.

14. Yusupov K.A. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwda ádebiy materiallardı tallaw metodikası. Monografiya. – Tashkent: METODIST NASHRIYOTI, 2023. –120 b

15. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын оқытыў методикасы. Монография. – Нөкис: Qaraqalpaqstan, 2019. – 7 б.т. – 112 б.

16. Yusupov K.A. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwdıń ilimiy metodikalıq tiykarları. Monografiya. – Tashkent: NIF MSH, 2024. –154 b. UDK: 82 KBK: 83

17. Yusupov K.A., Yusupov I.K. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwda innovaciyalıq-pedagogikalıq texnologiyalar. Oqıw qollanba. – Tashkent: METODIST NASHRIYOTI, 2023. – 120 b

18. Юсупов К.А. Академик лицейларда қорақалпоқ адабиётини ўқитиш методикаси (педагогика фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2021. – 4 б.т – 66 бет.

19. Юсупов К.А. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikası. Sabaqlıq. – Tashkent: Sano-standart, 2018. – 21 б.т. – 336 б.

20. Yuspov KA Arnawlı pánlerdi oqıtıw metodikası. sabaqlıq. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 19 б.т. – 304 б.

21. Юсупов К.А. Kórkem shıǵarmalardıń mazmunıń úyreniw metodikası. Oqıw qollanba. – Tashkent: Yosh avlod matbaa, 2021. – 23,75 б.т. – 380 б.

22. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw texnologiyaları. Oqıw qollanba. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 9.3 б.т. – 144 б.

23. Юсупов К.А. Qánigelik hám pedagogikalıq ámeliyat. Методикалық қолланба. – Nókis: Ilimpaz, 2021. – 3.75 б.т. – 60 б.

24. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасын таллаў усыллары. Методикалық қолланба. – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2017. – 4 б.т. – 64 бет.

25. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын сабақтан тыс жумыслар арқалы үйрениўдиң илимий методикалық мәселелери. Методикалық қолланба. – Nókis: Miraziz Nukus, 2018. – 5 б.т. – 80 б.

26. Юсупов К.А. Қәнигелик пәнди оқытыўда инновацион технология. – Nókis: Miraziz Nukus, 2015. – 6 б.т. – 96 бет.

27. Konis A. Yusupov. Studying Forms of Teaching Karakalpak Poetry at Academic Lyceums. Eastern European Scientific Journal. Germany. Ausgabe, 3-2018. 72-75.

1. Konis A. Yusupov. Studying Karakalpak Poetry in Academic Lyceums by Various Methods in Class. Eastern European Scientific Journal. (ISSN 2199-7977). Germany. 1-2019. 83-85.

2. Yusupov K.A. Scientific and theoretical foundations of teaching Karakalpak literature at academic lyceums // Journal of Critical Reviews. – Vol 7, Issue 7, 2020. №1. – P.P. 349-354

3. Повышение интереса учащихся к литературе на основе анализа художественных произведений. «Наука и Общество» журнал, №2 2018, стр.32-34.

4. Юсупов К.А. Изучение внеаудиторных работ по каракалпакской литературе в академических лицеях «Наука и Общество» журнал, №3 2018, стр.36-38.

1. Yusupov K.A. Curricula for teaching karakalpak literature. // Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal https://saarj.com. Academicia ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 5, May 2021, Стр. 1069-1074. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.492, 10.5958/2249-7137.2021.01525.1

2. Yusupov K.A. Scientific and methodological problems of studying karakalpak literature. //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) https://www.tarj.in. ISSN: 2278-4853 Vol 10, Issue 5, May, 2021. Стр. 585-590. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.699. 10.5958/2278-4853.2021.00451.1

3. Юсупов К.А. Изучение творчества Чингиза Айматова в академических лицеях // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2021. – №7. – стр. 52-53

4. Юсупов К.А. Актуальные вопросы преподавания каракалпакской литературы в академических лицеях / Литература и художественная культура тюркских народов в контексте восток-запад. Материалы Международной научно-практической онлайн-конференции Казань, 22-25-октября 2020 г. Стр.352-355.

5. Юсупов К.А. Научно-методических основы преподавания каракалпакской литературы. Internaional Scienfiic Jounal Theoretical & Applied Scieence p-ISSN: 2308-4944 (print) e- ISSN:2409-0085 (online) Year: 2021 Issue: 11. Pp. 362-371. http://T.Science.org.

6. Юсупов К.А.Педагог шайыр лирикасы ҳәм тәлим-тәрбия мәселелери // Ilim ha'm ja'miyet. Нукус давлат педагогика институти журнали. – Нукус, 2021. – №4. – Б. 100-102.

7. Юсупов К.А Өсербай Әлеўовтың лирикасын үйрениў. «Әмиўдәрья» , 2021, – №4, Б. 63-68.

8. Юсупов К.А. Әбдимурат Атажановтың дөретиўшилик устаханасы. «Әмиўдәрья» журналы, №5, 2018, 68-75.

9. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Ө.Хожаниязов дөретиўшилигин үйрениў // Ilim ha'm ja'miyet. Нукус давлат педагогика институти журнали. – Нукус, 2020. – №1. – Б. 32-35.

10. Юсупов К.А. Развитие устной культуры учащихся на уроках литературы // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2022. – №1. – Б. 70-71

11. Yusupov K.A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida qoraqalpoq adabiyotini o'qitish masalalari// Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2022. – №2. – Б. 17-18

12. Yusupov K.A. Teaching students the metods of artistic depiction in Karakalpak prose. // Journal of Hunan University (Natural Sciences). Vol. 49. No. 04. April 2022. Page - 590-603.

13. Yusupov K.A. Methods of selection of Karakalpak Novels. // Journal of Positive School Psychology. (Scopus) Volume. 6, No. 4 (2022). Page - 26-30. ISSN: 7152-7159.

14. Yusupov K.A. Learning Discussing the Epic Novels. // Eurasian Journal of Learning and Academic Teahing. Volume 7 I March 2022. Page - 26-30. ISSN: 2795-739X.

15. Юсупов К.А. Обучение основам письменной речи учащихся. // «PEDAGOGS» innernational research journal. Volume-7, Issue-1, April-2022. – Стр. 176-181.

16. Yusupov K.A. Theortical foundations of teaching Karakalpak literature. // GALAXY international interdisciplinary research journal (GIIRJ). ISSN (E): 2347-6915. Vol. 10, Issue 5. (2022). PP. 210-216.

17. Юсупов К.А. Әдебияттаныўда салмақлы орны бар алым. ҚМУ хабаршысы, №1, 2015, 132-136.

18. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасында пейзаж ҳәм қаҳарман образын үйрениў мәселелери. ҚМУ хабаршысы, №2, 2015, 92-96.

19. Юсупов К.А. Изучение произведений писателя на уроках литературы // Международный научно-образовательный журнал «Образование и наука в XXI веке». Выпуск №26 (том 4), май, 2022. – Стр. 196-201.

20. Yusupov K.A. Methodologu for analyzing iyrical works in literature lessons. // Miasto Przysztoǵci. (Impact Factor: 9.2). Vol. 26 (2022). Page - 200-208. ISSN: 2544-980X.

21. Юсупов К.А. Изучение творчества С.Мажитова в школе. //V Международный журнал научных исследований «Научный импульс». Выпуск №1, 30 август, 2022. – Стр. 44-50.

22. Yusupov K.A. Methods of Teaching the Works of O.Satbaev in Schools. // Journal of intellectual prperty and human rights. Vol. 01lssue. September - 2022. Page – 44-53. ISSN: 2720-6882.

23. Yusupov K.A., Jiemuratova A.S. Develorment of Oral and Written Speech of Students in Schools. // Journal of intellectual prperty and human rights. Vol. 01 lssue. September - 2022. Page – 56-66.

24. Юсупов К.А Образ Айдос бия в каракалпакской литературе. // I International

science conference on multidisciplinary research, Abstracts of International Scientific and Practical Conference. Berlin, Germany January 19-21, 2021, стр. 766-769

25. Юсупов К.А. Изучение творчество Казакбай Юлдашева /V Международная научно-практическая конференция по новым тенденциям в науке и образовании «Theoretical and scientific bases of scieetific thought», 16-19 февраля, 2021 г., Рим, Италия, стр. 503-508.

26. Юсупов К.А.Академиялық лицейлерде А.Атажановтың прозасын үйрениў. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 443-448.

27. Юсупов К.А. Изучение творчества Аденбая Тажимуратова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая я конференция «Innovative technologies in science and education», стр. 226-232.

28. Юсупов К.А. Изучение произведения писателя в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 233-238.

29. Юсупов К.А. Изучение творчества Конысбай Камалова в академических лицеях. «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 250-256.

30. Юсупов К.А. Изучение лирика Кунхожа в академических лицеях. /XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theeory, meethology, practice», 9 марта, 2021 г., Испания: стр. 160-165.

31. Юсупов К.А. Жазыўшылардың дөретиўшилик психологиясы. XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theeory, meethology, practice», 18 марта, 2021. Испания: стр.180-185.

32. Юсупов К.А. Использование современных педагогических технологий в преподавании каракалпакской литературы /Материалы Международной научно-

практической конференции. «Татарская иитература и культура в контексте взаимодействия национальных литератур и искусств». Казанский федеральный университет, 26-марта, 2021 г.стр.356-362.

33. Юсупов К.А. Изучение творчества Сапа Матчанова. /XV Международная научно-практическая конференция «The world science of modernity. Problems and prospects of development», 25-26 марта, 2021 г., Франция: стр. 170-175.

34. Юсупов К.А. Инновационные технологии в обучении каракалпакской литературе /Материалы Международной научно-практической конференции. «Татарская поэзия и культура второй половины XX начала XXI века». Казань, 26- апреля, 2021 г. Стр.341-346.

35. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтың «Айдос баба» (Мың тиллаға баҳаланған гелле) драмасын таллаў усыллары / «Түркий халықлары фольлоры ҳәм әдебияты тарийхы изертлениўиниң әҳмийетли мәселелери» атамасындағы online халықаралық илимий-теориялық конференция материаллары топламы. – Нөкис: НМПИ баспасы, 2021 (27-28-май), – 245-248-бб.

36. Юсупов К.А. Қарақалпақ прозасында миллий психологияның сәўлелениўи. /«Түркий филологияның әҳмийетли мәселелери» атамасындағы халықаралық илимий-теориялық конференция материаллар топламы. Нөкис, «Қарақалпақстан», 2021, 113-118-бб.

37. Юсупов К.А. Развитие литературной речи и письменного языка учащихся на уроках литературы. “Models and methods for increasing the efficiency of innovative research” a collection scientific works of the international scientific conference (11 Desember, 2021) – Berlin: Copenhagen, 2021. ISSUE– p. 161-165.

38. Юсупов К.А. Қосық теориясын арнаўлы изертлеўши алым.. /Инсан қәдири – инсанлар қәлбинде. (илимий, илимий-публицистикалық ҳәм публицистикалық мақалалар топламы. – Нөкис: 2022, –151-159- бб.

39. Юсупов К.А. Ádebiyat sabaqlarında oqıwshılardıń dóretiwshilik kompetenciyasın rawajlandırıw. /The and analytical aspects of recent research: International scientific-online conference, Part 1, Issue 5: May 31st 2022. Turkiya, Istanbul: pp. 104-109.